

MĂRȚIȘOR

din volumul „Cincizeci de povestiri” de Mihail Sadoveanu

Dacă vrei să știi povestea Dochiei, apoi ascultă și află că baba aceasta vrăjitoare sălășluia într-o casă de stîncă, sus pe Ceahlău, în locul care azi se cheamă Panaghia. Era o babă veche, care nu se închina sara și dimineața. Trăia acolo singuratică, unde se tîrăsc jnepenii de piatră și unde înfloresc mărunții trandafiri ai stîncilor. În nopți de vară pluteau cătră ea duhurile prăpăstiilor. Pe negre vijelii, cînd scăpărau fulgere rupte, suiau pe țancuri zvîrcolindu-se făpturi de pe tărâmurile de dedesubt, din împărăția necuratului Tartor. Cu toate avea legătură baba Dochia, ca orice babă depărtată de lume și uitată de Dumnezeu.

De un timp creștea pe lîngă dînsa o făptură din văi. O copiliță, părăsită lîng-o colibă sfărâmată de puhoai; de pe singuratica ei înălțime, Dochia o auzise plîngînd, se coborâse, o luase în brațe și o urcase sus. De mult nu văzuse ea ființă omenească, căci ea sta sub Panaghia de pe cînd văile le stăpâneau urieșii. Acum, minunată de gîngania aceea mititică și gingașă, și încălzită de o simțire necunoscută, se hotărî s-o crească. O aplecase la o capră neagră, o învălise în blănuri și o ținuse pe lîngă foc de cetină.

Și așa, fetița de suflet a Dochiei creștea frumoasă, mlădie și sălbatică, acolo, aproape de nouri. Iar baba se legase cătră ea c-o dragoste nespūsă. Era lumina întinericului ei, floarea singurătății în care de veacuri de om stătea cufundată. Îi urmărise primii pași și primele cuvinte c-o bucurie la care nu pot ajunge muritorii. Ș-acum se desfăta la vederea ei — ș-o îmbrățișa, ș-o mîngîia cu vorbe de mamă care niciodinioară nu sunaseră în pustia ei viață, din gura-i fără dinți.

Trăiau amîndouă de-un timp, pe munte. Oamenii erau departe, cine știe unde, în șesuri, unde plutea un abur subțire. Acolo, deasupra vîrfurilor de codri, fata Dochiei vedea numai caprele stîncilor, cu coarnele întoarse pe spate, și vulturii cei mari cu gîturile goale. Îi privea cu ochii ei albaștri și gînditori, le vorbea ca unor prietini, și se bucura — căci alte științi și alte jocuri ea n-avea pe lume.

Într-un rînd, în puterea primăverii, fata sta cu capul pe brațele bătrînei și maică-sa îi răsfirea cu degetele osoase părul auriu. Zîmbind, crăpă pleoapele și, printre genele negre, zări în pulberea de lumină un fluture, apoi o albiniță. Fluturile juca pe o rază, iar albina bîzîia subțire și se învîrtea în jurul unei floricele.

Fata ridică fruntea din poala bătrînei.

— Spune-mi, măicuță, — zise ea, — ce-i gîngania ceea care bate din aripioare și parcă vrea să se suie la soare?

— E un fluturel, draga babei!

— Dar gîza asta care cîntă în împrejurimea unei scînteuțe?

— E o albină, puiele !

— Și ce fac ele aici? De unde au venit? Nu le-am mai văzut niciodată !

— Apoi, dragă copiliță, fluturii sînt rari în singurătățile noastre, iar albinele trăiesc mai ales lîngă așezările oamenilor.

Fata tăcu. Se uită în depărtări visînd. Întrebă iar, într-un tîrziu:

— Unde-s oamenii, măicuță ?

— Departe.

— Unde sticlesc ape și fumegă aburi ?

— Da, fetița mamei, departe.

— Și oamenii îs ca noi, mamă ?

— Ca noi, drăguță; dar nici nu-s bătrîni ca mine, nici frumoși ca tine.

Așa, azi un lucru, mîne altul, fetița afla cîte puțin despre lumea largă; și cum era viță de pămîntencă, un dor ascuns o trăgea cătră văi, ca un fir nevăzut; dar ea nu spunea nimica. Și dorul sporea cu gîndurile, cu cît curgeau anii. Fata Dochiei creștea naltă-n boi; peste florile ochilor băteau gene lungi de umbră; și era gingașă ca o floare, măcar că umbla îmbrăcată cu piei de sălbătăciune.

Casa de stîncă de pe Ceahlău i se părea prea strîmtă și prea singuratică. Poveștile din vechi zile ale babei le auzise de zeci și sute de ori; descîntecele ei le rostea și ea; ierburile sălbatice știa să le aleagă — ș-acuma ar mai fi dorit ceva; nu știa ce, dar sufletul cerea ceva, fără știrea ei, — căci, fără știrea ei, avea rădăcini în lumea oamenilor.

— Maică, — șopti fata într-a optsprezecea toamnă, într-o sară, alipindu-se de bătrîna, — ce am eu, de-mi simțesc reci mîinile ?

— Apropie-le de foc, copilă, o mîngîie baba Dochia.

— Mă dogorește jarul, mamă, fruntea mi-i fierbinte, macar că mi-s mîinile reci!

— Atunci vină și pune capul pe genunchii mei: am să-ți descînt.

— Mi-ai mai descîntat, măicuță, dar zadarnic, — căci mi-i urîț și parcă mă doare inima.

Bătrîna o privi cu tristeță, — căci simțea ea adevărata pricină.

— Dragă copilă, ți s-a umplut capul de gînduri, pentru că, vara asta, prea mult te-ai uitat în văi.

— Într-adevăr, căci din văi vin adieri de căldură și miresme; am auzit în văi sunet de buciom și cîntec de fluier.

— Copilă dragă, pe tine te cheamă oamenii în lumea lor. Dar nu te simțești tu bine aici, lîngă mine ? În văi sînt oameni, dar între oameni sînt patimi și dureri. În văi viața-i pătată și moartea grabnică. Au nu te simțești bine, deasupra lor și deasupra nourilor? Nu te iubesc eu cu toată puterea inimii mele? Nu vezi tu că eu aș muri fără tine?

— Măicuță, dragostea ta mi-a încălzit copilăria și mi-i bine la sînul tău, dar eu singură nu înțeleg ce am. Aș vrea să cunosc și altceva. . .

Dar bătrîna Dochia se teme de văi.

— Dorul tău, copilă, zise ea, te trage spre dureri. E mai bine aici, lîngă mine.

— Dacă poruncești tu, mamă, voi rămînea lîngă tine.

Fata era deprinsă să asculte și socotea că vorba ei e îndestulătoare ca să-i aline tulburarea. Dar neliniștile ei erau ca florile primăverii, care îmbobocesc subt omăt și așteaptă cel întăi vînt cald ca să răzbească prm frunzele moarte.

Toamna i se părea așa de trstă în munte, în anul al optsprezecelea al vieții ei! Vînturile cîntau cu glasuri dureroase și trezeau ca fioruri grele în jos, pe coamele brazilor nemuritori. Zilele erau mici și pustii și nopțile veșnicie. Și gîndurile.

dușmanele omului, nu-i dădeau pace. Necontenit zburau și bîzîiau în mintea ei, ca gîzele primăverii, și se cereau pe alt plai.

Deodată, peste chilia de cremene năvăliră viscocele iernii. Ani și ani în pătulul ei de cetină, legănată de poveștile bătrî- nei, fata petrecuse iarna fără ca să-și deie sama. O înveselea un cuvînt, o sărutare, o tresărire a focului, cînd flăcările cuprindeau ramuri pline de rășină parfumată. Acuma înghețul iernii intrase și-n inima ei. Cerul verii trecute fusese așa de albastru — și din văi suiseră spre ea atîtea chemări!

Ca o floare se ofili și-și aplecă fruntea spre zidul negru. Bătrîna ofta cu durere și-i descînta, — dar toate erau zadarnice cît plîngeau dedesubt codrii cei nemărginiți, cît furtunile miezului nopții cutremurau muntele și strecurau pînă în ascunzișul lor suflările morții.

— Ce am, măicuță, de mă stîng ? suspină copila.

— Draga mamei, dragă floare. . . gemu baba Dochia, anii tăi cer spre sălașele oamenilor. Dar dacă va veni primăvara și tu te vei coborî în văi, înapoi nu te mai întorci.

— Ba mă întorc, mamă, căci lîngă tine m-am trezit ș-am crescut. Cînd a veni primăvara, lasă-mă să cobor la vale.

Baba Dochia oftă și mîngîie fața pălită a fetei. Iar cum începu a sufla băltărețul cel răsunător și creșteau zilele, cum se revărsă asupra lumii lumina soarelui de primăvară, — fata se trezi din amorțeala ei. Muntele era încă troienit de omăt, dar văile fumegau și pămînturi cafenii se zăreau în depărtări.

âFata se ceru bătrînei:

— Măicuță, lasă-mă cătră vale.

— Du-te, copilă, dar întoarce-te curînd !

În cojocul ei, fata se lăsă de pe piscuri între brazii și-n văi, unde se auzeau dulce mugind cerbii și căprioarele, — apoi se întoarse repede la bătrîna ei, cu florile viorii și bine mirositoare ale liliacului de munte.

Cînd o văzu, baba Dochia se cutremură în multe ei cojoace. Fata puse rămureaua cu strugurași de flori într-o cupă de piatră ș-o privea cu bucurie nespūsă. Era cel dintăi sol al primăverii ș-al tinereților ei. Dar muntele era aspru și ciucurii de floare se stînsesă în puține zile. Fata se ceru iar în văi, mai departe.

— Măicuță, lasă-mă iar, cătră izvoarele din vale.

— Du-te, copilă, dar întoarce-te degrabă !

Fata coborî în văi și la apa Bistriței, pe care curgeau sloiurile de ghiață cu vuiet de tunet. Era încă sus, cîmpiile erau și mai departe, — pline de lumină. Dintr-acolo adia un cîntec de trișcă. Se simțea minată cu dor spre el, și-i era frică. Se întoarse iar, sus, cu flori de toporași și vioarele.

— Măicuță, în văi prind a înflori crîngurile. Lasă-mă și mîne !

Bătrîna se bucura văzîndu-și copila întoarsă. Și a doua zi îi dădu iar drumul la vale, după ce-i înfipse în cosițe, la urechi, mănunchiurile de toporași și vioarele.

Dar văile erau calde și înflorite și glasuri de oameni hăuleau pe luncile apelor. Paserile țîrîiau cu bucurie în mesteceni cu rămurele ca ața de subțiri. Toate gîngăniile pămîntului ieșiseră să se închine la soarele primăverii.

Dacă văzu baba Dochia că fata nu se mai întoarce, a doua zi în zori porni din ghețarul muntelui ei învălîită în toate cojoacele, ca s-o caute. Și cînd ajunse la florile liliacului de munte, își lepădă cel dintăi cojoc, căci simțea boarea primăverii; și cînd ajunse la pajiștea de vioarele și toporași, lepădă alt cojoc înflorit cu omăt și țurturi. Și cînd văzu zăporul Bistriței, lăsă pe colțul de iarbă alt cojoc. Și supărată, cu lacrimi ca acele de ghiață ale zloatei și cu tînguiuri și plîngeri, se repezi mai departe bătrîna schivnică, căutîndu-și odorul și dragostea, în căldura văii își lepădă cele din urmă cojoace, și cerceta, cu amărăciune și durere, luncile înflorite. Dar în poienile cele mai de jos, unde se limpezește zarea și de unde se văd albaștri munții, se opri. Deodată, ochii ei văzură deslușit pe copilă. Era subt arcul unei sălcii, deasupra unui izvor. O aurea soarele. Ș-un fecior al oamenilor, țînînd-o de subsuori, îi șoptea cuvinte arzătoare ca și vîntul de primăvară.

Bătrîna înțelese că copila ei e pierdută pentru totdeauna. Cuprînsă de furtunoasă jale, se întoarse în singuratica-i sihăstrie. Ș-acolo, fără dragostea aceasta din urmă a anilor ei tîrzii, spun bătrîinii că s-a stîns, ș-au prefăcut-o-n sloi și stîncă nopțile reci de mărțisor.